

Charrette Marke Mallem - Eibergen

*'opMarkelijk
Mallem'*

*Het
verleden
ver
vooruit*

marke mallem

Dit boekwerkje bevat de uitkomsten van een dag van gezamenlijk nadenken over Marke Mallem.

U vindt er informatie over het initiatief, de resultaten en de vervolg-stappen die gezet kunnen worden.

Om een zo breed mogelijke groep betrokken personen, organisaties en deskundigen bij Marke Mallem te betrekken heeft de initiatiefgroep besloten om een ontwerpatelier te organiseren.

Het ontwerpatelier (charrette) was een belevenis. Het enthousiasme van de deelnemers, de ideeën die naar boven kwamen en de duidelijke ondersteuning van de deskundigen zijn een stevig fundament voor Marke Mallem. Ik zie het ook als een steun voor de initiatiefgroep om samen met de eigenaren, betrokkenen en bewoners uit het gebied de ideeën om te zetten in realiteit

Met de aanbevelingen en de ontwerpen is weer een nieuwe stap gezet naar de vorming van Marke Mallem.

Mede namens de initiatiefgroep dank ik iedereen die deze dag zo intensief heeft meegedacht om de mogelijkheden, die in het gebied verscholen liggen, boven water te krijgen. Wij gaan hier samen iets moois van maken.

Tonni Wormgoor

Voorzitter Initiatiefgroep Marke Mallem

Colofon:

Eindredactie:

Bjartur Swart, Lab REM/Grontmij
Erik Luyendijk, LabREM/Grontmij

Afbeeldingen:

Schetsen: deelnemers Charrette
Cartoons: Herman Roozen, Herman Roozen tekst en tekeningen
Foto's Charrette: Bjartur Swart, Lab REM/Grontmij
Landschapsfoto's: Bjartur Swart, Lab REM/Grontmij, Wijnand Bouw en
Martijn Franssen, Lab REM/Bosch Slabbers
Luchtfoto: Waterschap Rijn en IJssel

Tekstbijdragen:

Bjartur Swart, Lab REM/Grontmij
Erik Luyendijk, Lab REM/Grontmij
Martijn Franssen, Lab REM/Bosch Slabbers
Madelon van den Ham, Hogeschool Windesheim
Rosan Kuipers, Hogeschool Windesheim

Layout & opmaak:

Martijn Franssen, Lab REM/Bosch Slabbers

Woord vooraf	3
1 Inleiding	7
2 Het gebied	11
3 Doelen en ambities	17
4 De ambitieschets	21
5 Toekomstbeeld	31
6 Deskundigen over het plan	33
7 Plan van aanpak	35
8 Conclusies	37
9 Deelnemerslijst	39

Wat is een Charrette?

Het Franse woord charrette betekent letterlijk kar. Een charrette was een kar met twee wielen waar in het 19e eeuwse Parijs de werkstukken van de studenten van de École des Beaux Arts mee werden opgehaald om ze naar de examencommissie te brengen. Het verhaal gaat dat de studenten kunst en architectuur tijdens de rit probeerden met een laatste 'finishing touch' de werkstukken af te ronden. Het woord charrette staat dus voor een laatste inspanning om vlak voor het verstrijken van de deadline een zo goed mogelijk resultaat te bereiken. De term charrette dekt daarmee de lading van de ontwerpbijsamenkomst.

In korte tijd, met een duidelijke deadline, samen met deelnemers vanuit verschillende achtergronden werken aan een integraal ontwerp; dat is een charrette. Tijdens de charrette worden ideeën verzameld, gesorteerd en op bruikbaarheid getoetst. Een charrette is ook een ontmoeting tussen partijen die elkaar in één ontwerpsetting normaal niet zo snel zouden ontmoeten. Stakeholders uit het gebied, bestuurders en adviseurs, kunnen allen een bijdrage leveren en horen van elkaar wat ze belangrijk vinden. Dit draagt bij aan wederzijds begrip en dus draagvlak voor uiteindelijke plannen.

Het waterschap Rijn en IJssel is op zoek naar mogelijkheden om in samenwerking met andere partijen het maatschappelijk gebruik van haar eigendommen te vergroten. Hierdoor neemt de kwaliteit van de omgeving toe en ontstaat er grotere betrokkenheid van burgers. De meest vergaande vorm van participatie, namelijk zelfbestuur, kan in de omgeving van Eibergen in praktijk worden gebracht. Hiervoor kan de middeleeuwse 'boermarkte' model staan. De zeggenschap en het beheer over eigendommen komt in de handen van de burgers, die zich organiseren in de nog op te richten stichting Marke Mallem.

In de middeleeuwen ontstonden boermarkten. Binnen de boermarkten werden landbouwgronden gemeenschappelijk beheerd. Alle boeren waren lid. Dat directe contact tussen de gebruikers van een gebied en een bestuur, staat nu weer centraal bij de inrichting van Marke Mallem.

De initiatiefgroep Marke Mallem heeft de uitdaging opgepakt om het idee om te zetten in werkelijkheid.

De gemeente Berkelland ondersteunt het initiatief en is bereid hierbij ook gemeentegrond te betrekken.

Opdracht

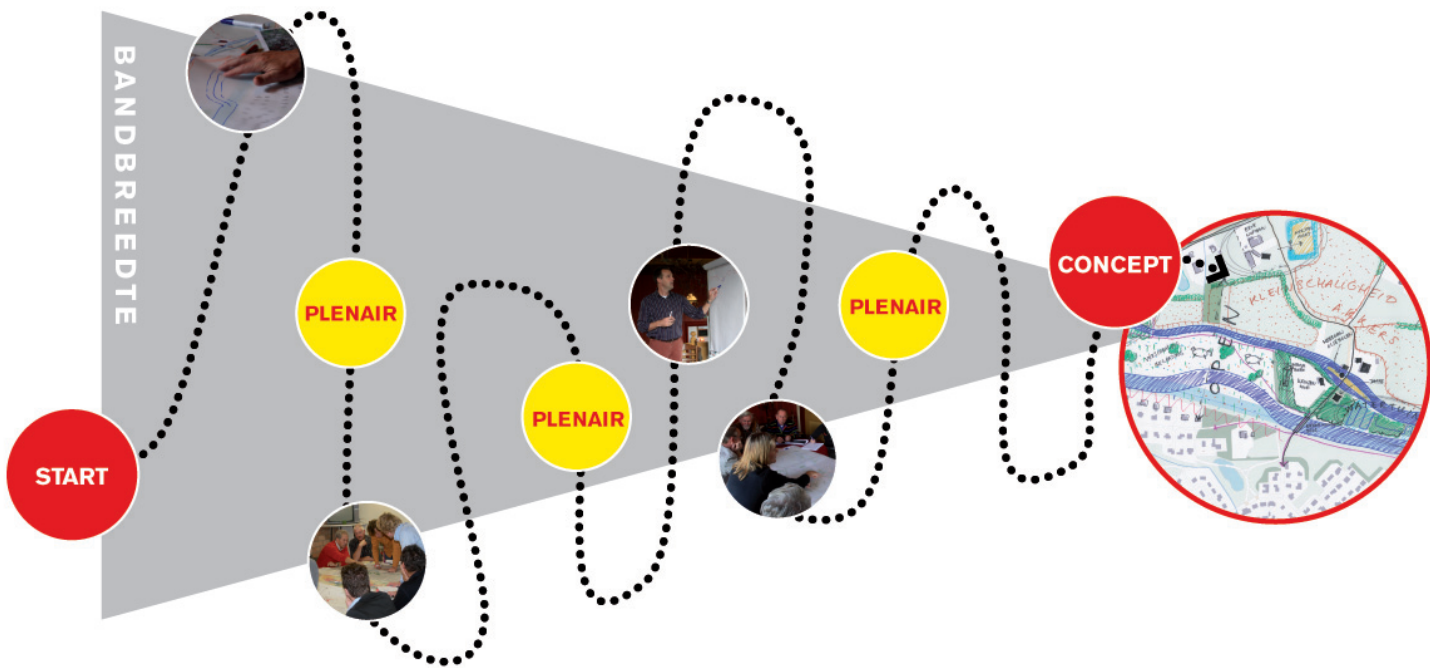
De opdracht van de initiatiefgroep voor de Charrette was: stel een ambitieschets op voor een duurzame inrichting van de Marke Mallem, een plan van aanpak waarin staat hoe dit te bereiken en schets om de toekomst in de Marke Mallem weer te geven.

'Burgers, boeren en buitenlui' de mogelijkheden voor een duurzame inrichting en een duurzaam beheer van de Marke Mallem laten onderzoeken; dat was het doel van de Charrette Marke Mallem.

In de Charrette kregen betrokkenen in het gebied de kans om ideeën op tafel te leggen, te delen en hierin keuzes te maken. Naast bewoners en overige vertegenwoordigers uit het gebied waren deskundigen op het gebied van ecologie, recreatie en sociale duurzaamheid aanwezig om kennis in te brengen en mee te denken over de ideeën.

De ligging van het gebied in de Ecologische Hoofdstructuur maakt dat het gebied ook in ecologisch opzicht duurzaam moet zijn. Gezien het feit dat het gebied niet alleen in organisatorisch opzicht maar ook in financieel opzicht beheerd en onderhouden zal moeten worden, is ook de economische duurzaamheid een belangrijk punt van aandacht. Hiermee zijn de drie P's van duurzaamheid, People, Planet en Profit, een belangrijke kapstok voor de uiteindelijke ambitieschets.

Proces Charrette

Opzet Charrette

De Charrette Marke Mallem duurde één dag. Gedurende de Charrette werkten de deelnemers in twee groepen in de eerste helft van de dag aan dezelfde opdracht, namelijk het bepalen van de doelen en ambities. In de tweede helft van de dag richtte een groep zich meer op het gebied zelf (People en Profit), terwijl de andere groep zich meer richtte op de relatie met de omgeving (Planet en Profit).

Tijdens de Charrette vond na elke deelopdracht een plenaire terugkoppeling plaats. Hierin deelden de deelnemers hun ideeën, inspireerden elkaar en scherpten de opdracht verder aan.

De Charrette startte met een fase waarin in principe alles mogelijk is: 'ja maar' is in deze fase een verboden woordcombinatie. Naarmate de dag vorderde maakten de deelnemers in de groepen keuzes en kwamen zij gezamenlijk

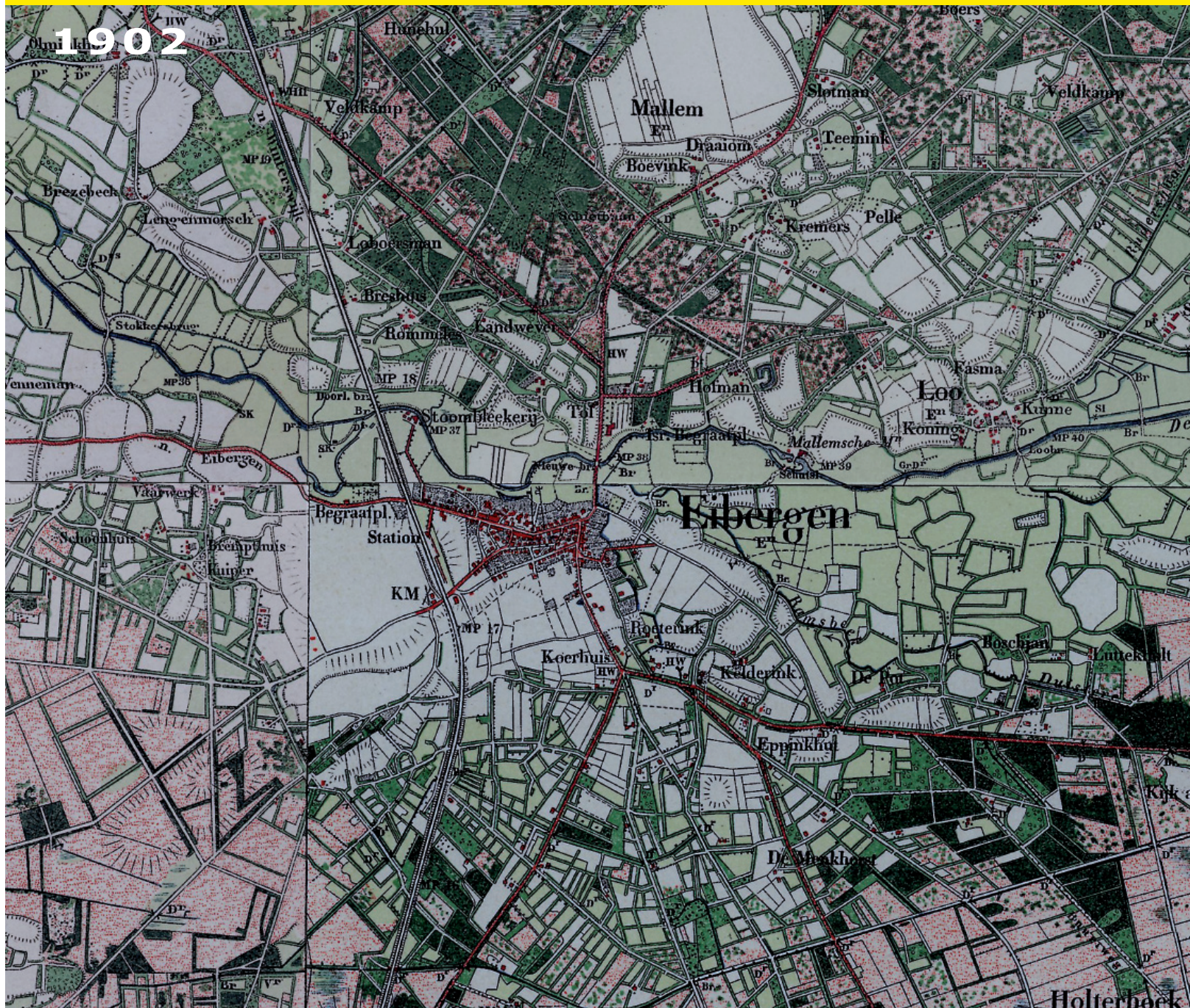
steeds dichterbij het gewenste eindbeeld. De verbeeldingen maakten de ruimtelijke implicaties van de keuzes en ideeën inzichtelijk en stimuleren tegelijkertijd het creatieve proces. Tijdens de terugkoppelingen ontstond een kruisbestuiving tussen de groepen en werd duidelijk waar de verschillende groepen de accenten legden. Luisteren naar elkaar en elkaar uitdagen om te komen tot een fraai en goed onderbouwd eindbeeld was kenmerkend voor het proces van de Charrette.

De opdrachten waar de drie groepen in de Charrette Marke Mallem aan werkten waren:

1. Bepaal de doelen en ambities voor een duurzame inrichting en een duurzaam beheer van het gebied.
2. Kom tot een ruimtelijke ambitieschets, schrijf een toekomstbeeld voor het gebied in 2030 en stel een plan van aanpak op voor het uiteindelijke beheer van het gebied.

1902

Het gebied ligt aan de noordrand van Eibergen langs de rivier de Berkel. De Berkel vormde eeuwenlang de levensader voor een gebied dat zich uitstrekt tussen de stad Zutphen aan de IJssel (de monding) en het Duitse achterland. Men vestigde zich bij voorkeur langs de oevers van de rivier. Over de rivier kon transport plaatsvinden, kon men handel drijven en tol heffen. Van veel dorpen in de regio is de historie bepaald door de Berkel. Zo ook die van Eibergen.

Kaartbeeld 1902

Het landschap is kleinschalig en nog niet geïndustrialiseerd, al vormt de spoorlijn naar Winterswijk een teken aan de wand.

De Berkel kronkelt vrijelijk door een breed stroomdal met vruchtbare weidegronden. Op de hoger gelegen gronden, aan de flanken van het dal, liggen reeksen kleine akkertjes voor de verbouw van graan. Over het landschap heen ligt een fijnmazig netwerk van hagen en houtsingels, welke sterk verbonden zijn met het agrarisch gebruik. Het landschappelijke verschil tussen hoog en laag, tussen droog en nat, is nog intact.

Het gebied rondom de Mallemsse Molen behoort tot de buurtschap Mallem, een uitermate agrarische nederzetting bestaande uit verspreid liggende boerenerven met veelal eenmans-essen'. De grote Mallemse Esch vormt een grote open vlakke te midden van bossen en heidevelden.

Wanneer we het gebied rondom de Mallemse watermolen nader bekijken, zien we erve Hofman, de gracht van de voormalige havezate Hof te Mallem, de Israëliische begraafplaats, buurtschap het Loo en de schutsluizen in de

Berkel. Zaken die ook vandaag de dag nog herkenbaar in het landschap aanwezig zijn.

Kaartbeeld 1963

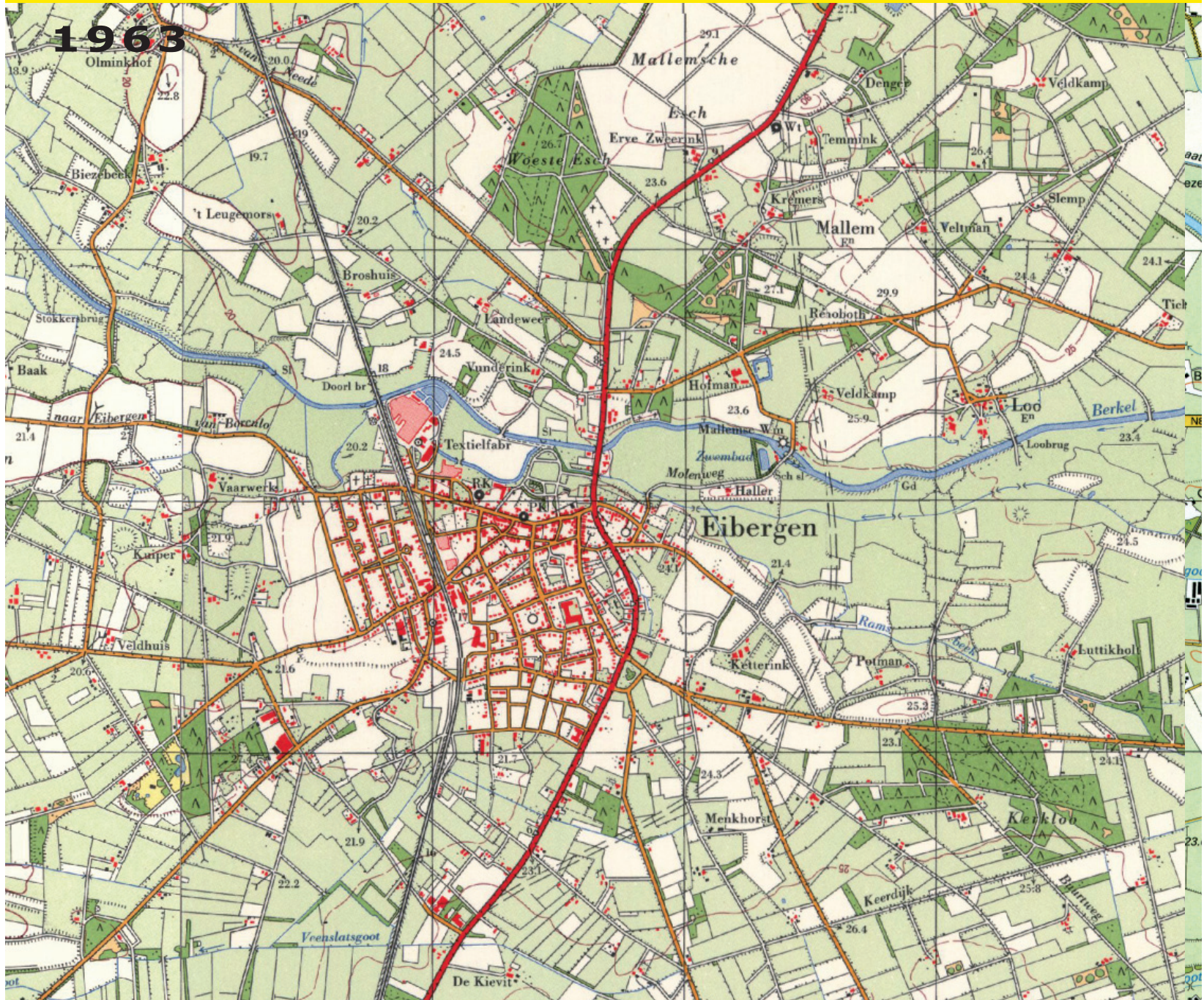
Het landschap is flink veranderd. De Berkel is grotendeels van haar meanders ontdaan, al is van de afsnijding nabij de Mallemse Molen nog geen sprake. De kleinschaligheid in de landbouw is aan het verdwijnen. Eibergen zelf is gegroeid en heeft ondermeer een textielabriek. Nabij de Mallemse Molen is een zwembad aangelegd.

Kaartbeeld 2001

Het landschap is genivelleerd en genormaliseerd. Door schaalvergroting in de landbouw zijn singels en hagen gerooid en is de typische kleinschaligheid voor een groot deel verdwenen. Oude bouwlanden zijn niet altijd meer in gebruik als akker want de meeste boeren zijn melkveehouder geworden. De Berkel is verlegd en in zijn totaliteit genormaliseerd en voorzien van kades. Stroomopwaarts van de Mallemse Molen is een nieuwe stuw aangelegd bij de inlaat van het gebied waar bij extreem grote afvoeren tijdelijk water geparkeerd kan worden. Oude meanders liggen afzijdig en de uitmonding van de Ramsbeek is verlegd. Aan de zuidoever van de Berkel zijn nieuwe woonwijken verrezen. Eibergen ligt nu aan in plaats van naast de rivier.

1963

2008

't Vunderink

GeMaVo

Hof te Mallem

Erve Hofman

Muldershuis

←
Stokkersbrug

Twente route N18

Kruidentuin

De Nieuwe Maat

Israelische
begraafplaats

Mallemsche
Molen

Het huidige landschap

Ondanks grote veranderingen is het landschap nog steeds herkenbaar. Dit geldt in het bijzonder voor de plek rondom de watermolen. De afgedamde arm van de Berkel met de oude stuw en schutsluis, de begraafplaats en andere relictten zijn nog aanwezig.

De nijverheidsfunctie heeft plaatsgemaakt voor recreatieve activiteiten. De molen maalt nog steeds en dit is een prachtig gezicht. Het naastgelegen Muldershuis is de plek van waaruit men het gebied kan verkennen en bij terugkomst een kop koffie kan drinken. Over de schutsluis loopt men richting de Kruidentuin, een fraai aangelegd terrein dat enigszins verborgen ligt achter de molen.

Aan de oevers van oude arm van de Berkel nestelt van nature de ijsvogel.

Enkele jaren geleden is de loop van de gekanaliseerde Berkel opnieuw ingericht om beter te functioneren als ecologische verbinding tussen de IJssel, Graafschap en het Duitse achterland. Er is meer variatie aangebracht in

oevervormen en er is een vispassage gemaakt westelijk van de kern bij Stokkersbrug. In de loop van de Berkel zijn meer bochten aangebracht en de Oude Ramsbeek en de Mallemse Molentak hebben weer een openverbinding met de hoofdstroom. Op de zuidoever bij Stokkersbrug en de noordoever tussen de Twenteroute en de Mallemse molen zijn grote terreinen ingericht voor natuurontwikkeling (zogenaamde stapstenen). Hierin liggen poelen voor amfibieën en het gebied ten westen van Eibergen heeft inmiddels een grote aantrekkingskracht voor weide- en watervogels. In de stapsteen bij de watermolen zijn voet- en fietspaden aangelegd. Dit gebied heeft ook een functie gekregen als waterbergingsgebied bij middelgrote afvoeren op de Berkel.

Het gebied is kleinschalig van opzet, met veel beplanting waaronder enkele noeste eiken. De wegen zijn weliswaar verhard, maar nog steeds smal en vaak voorzien van beplanting. Via verscheidene padjes kan men de plek verder verkennen

Wensenlijstje:

- *Het behouden van het historisch karakter is belangrijk;*
- *Vroeger waren er allemaal haagjes, deze moeten weer terug komen in het gebied;*
- *Probeer het gebied zo fraai mogelijk in te richten met behoorlijk wat belevingsnatuur;*
- *Het landschap dient goed onderhouden te worden;*
- *Het organiseren van een jaarlijks muziekfestival;*
- *De Jappe mag niet vergeten worden. Hier moet iets mee gebeuren. Het zou bijvoorbeeld als schaapskooi kunnen dienen;*
- *De oude GEMAVO en de watermolen moeten behouden worden;*
- *De wandelpaden waar men vroeger met paard en wagen overheen moeten gerestaureerd worden;*
- *Breng de vroegere oliemolen terug in het gebied;*
- *De bevaarbaarheid van de Berkel moet blijven bestaan;*
- *Het gebied tussen het kerkhof en de kruidentuin heeft meer ontwikkeling nodig;*
- *De Nedersaksische taal staat onder druk. Deze moet weer gesproken worden;*
- *Langs de rivier lopen schapen, misschien kunnen deze een beheerderfunctie krijgen;*
- *Mallem is de marke met de meeste schapen, dus een schaapskooi is gewenst;*
- *Betrek buurtschap 't Loo ook in de plannen door bijvoorbeeld een wandelpad te creëren;*
- *De recreatie in het gebied kan hier versterkt worden;*
- *Kleinschaligheid in het landschap is belangrijk.*
- *Bewoners moeten het gebied zelf beheren;*
- *Betrek de landbouw bij de plannen. Door bijvoorbeeld economisch verantwoorde landbouw;*
- *Gewassen met toegevoegde waarde verbouwen.*

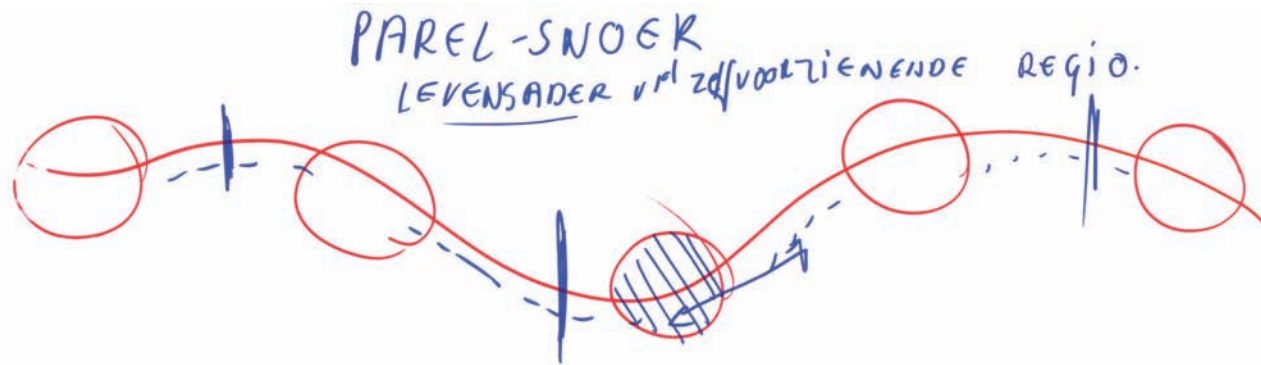
Bij de start van de Charrette is de deelnemers in de voorstelronde gevraagd om de voor hen belangrijke aandachtspunten voor het gebied te benoemen. Dit om een eerste globaal beeld te hebben van de wensen en ambities van de deelnemers. In nevenstaand kader zijn deze opgenomen.

In het ochtenddeel van de Charrette is in de groepen nagedacht over de doelen en ambities voor zowel het gebied op zich als het gebied in relatie tot het omliggende landschap. De geformuleerde doelen zijn vertaald naar concrete ambities voor de Marke Mallem.

Mallem als parel

De Marke Mallem is een parel die uniek is omdat het beheer van de marke is gericht op de wensen van de lokale bevolking. De marke-opzet geeft ruimte voor een bijzondere vorm van zelfbestuur. De Marke Mallem is daarnaast onderdeel van het lange parelsnoer de Berkel, maar neemt aan dat snoer een unieke positie in, een positie die wordt bepaald door de bevolking zelf.

De belangrijkste waarden van het gebied zijn de combinatie van natuur, de cultuur en de historie. Deze waarden moeten behouden blijven.

henna cava 12

Natuur

Het doel is om de bijzondere natuurwaarden in het gebied te behouden. Om dit te bereiken spreken de bewoners de ambitie uit om enerzijds de openheid van het gebied ten oosten van de oostelijke Berkelstuw en anderzijds de geslotenheid van het gebied ten westen daarvan te behouden. Op vogels in het landschap, bloemrijke weilanden en vissen in de rivier ligt de nadruk. De Berkel met zijn natuurlijke verloop is een belangrijke natuurwaarde die behouden blijft en waar mogelijk wordt versterkt. Bijzondere historische elementen als heggen en singels komen terug in het landschap. Het gebied van de Marke Mallem en de omgeving is op kleine schaal toegankelijk voor fietsers en wandelaars om de natuur en het landschap te kunnen beleven.

Cultuur

De unieke cultuurwaarden blijven behouden. Dit betekent dat de kleinschaligheid die het gebied kenmerkt behouden moet blijven. Korenvelden en andere traditionele gewassen komen terug in het gebied. Traditionele, natuurlijke afscheidingsvormen scheiden de akkers. De oude essen rondom de Berkel worden weer zichtbaar gemaakt. Informatiebordjes in het Nederlands en Nedersaksisch beschrijven wat je ziet. De beoogde marke-opzet is een duurzame vorm en is hiermee toekomstbestendig.

Historie

Het gebied kent een aantal historische objecten dat het gebied haar karakteristieke historische waarde geeft. Deze objecten worden in ere hersteld, krijgen hiermee hun markante plaats in de Marke Mallem terug en worden beleefbaar. Naast de objecten krijgt ook de geschiedenis van de Berkelschippers een plek

in de marke. De oudere bosjes in het gebied blijven maar de hoek bij de nieuwe stuw wordt aantrekkelijker gemaakt.

Mallem als parel aan het snoer

Verder kijkend dan alleen het lokale karakter neemt het gebied een unieke plaats in aan het parelsnoer van aantrekkelijke locaties langs de Berkel. Dit betekent dat de Marke Mallem niet alleen lokaal maar ook regionaal onderscheidend en aantrekkelijk is, nu en in de toekomst.

Lokaal

Op lokale schaal betekent dit dat er een duidelijk connectie is tussen Eibergen en Mallem. De historische routes van Mallem kunnen hierin een functie vervullen door ze te versterken. Ook nieuwe, kleine ommetjes en grote, lange afstand routes maken het gebied toegankelijk en versterken de connectie met Eibergen. Voetgangers en fietsers moeten de Berkel en daarmee de N18 op veilige wijze kunnen kruisen.

Regionaal

Als gevolg van de gekoesterde waarden heeft het gebied ook in de regio een aantrekkelijke functie. Wandel- en fietsroutes zijn opgenomen in het regionale netwerk. Hiermee sluit Eibergen aan op de routes in de regio. Een waterspeeltuin en een streekcentrum kunnen het gebied aantrekkelijker maken. Beide hebben een educatieve functie. De oostelijke stuw zou passeerbaar gemaakt kunnen worden voor de Berkelzomp. Het leven van de Berkelschippers en de Berkelscheepvaart is zichtbaar en beleefbaar in een onderkomen dat de stijl en sfeer schetst van weleer. Een streekcentrum maakt de kwaliteiten van de streek zichtbaar.

Het gebied rondom de Mallese Molen is een prachtige plek. Een plek die veel historische kwaliteit bezit en die met een zorgzaam beheer haar kwaliteit ook goeddeels zal behouden. Toch is het belangrijk om vooruit te kijken. Het landschap is niet gebaat bij stilstand, maar laat zich van haar beste kant zien als de activiteiten die we erin ontplooiën, ook de waarde van het landschap vergroten. Door ontwikkelingen gedoseerd toe te staan (het traag ontwikkelende landschap) zorgen we dat het landschap onze leefomgeving blijft en niet verwordt tot een openluchtmuseum.

De ruimtelijke schets voorziet in het behoud van historische objecten, maar faciliteert ook nieuwe ontwikkelingen. Gekozen is voor een aanpak waarbij de thema's historie, cultuur en natuur richtinggevend zijn voor het toekomstige gebruik. Mogelijkheden voor ondermeer recreatie en landbouw worden hieruit afgeleid.

Natuur

De Berkel krijgt een meer natuurlijke inrichting. Op enkele plaatsen zijn al flauwe oevers gerealiseerd waar rietvegetaties tot ontwikkeling komen. Langs steile oevers van de oude arm wordt de habitat van de ijsvogel vergroot. Plan is om een groter gedeelte van deze oevers te voorzien van dichte en opgaande beplanting. Er is een plek waar de vogel in een strenge winter alsnog vis kan vangen. Het 'eiland' tussen de oude en de nieuwe Berkel krijgt een meer natuurlijke inrichting die refereert aan de vroegere hooilanden in het stroomdal. Het reeds verlaagde terrein wordt verschaald om de ontwikkeling van bloemrijke graslanden te stimuleren. De plek behoudt zijn openheid door een begrazingsbeheer met schapen of wilde runderen.

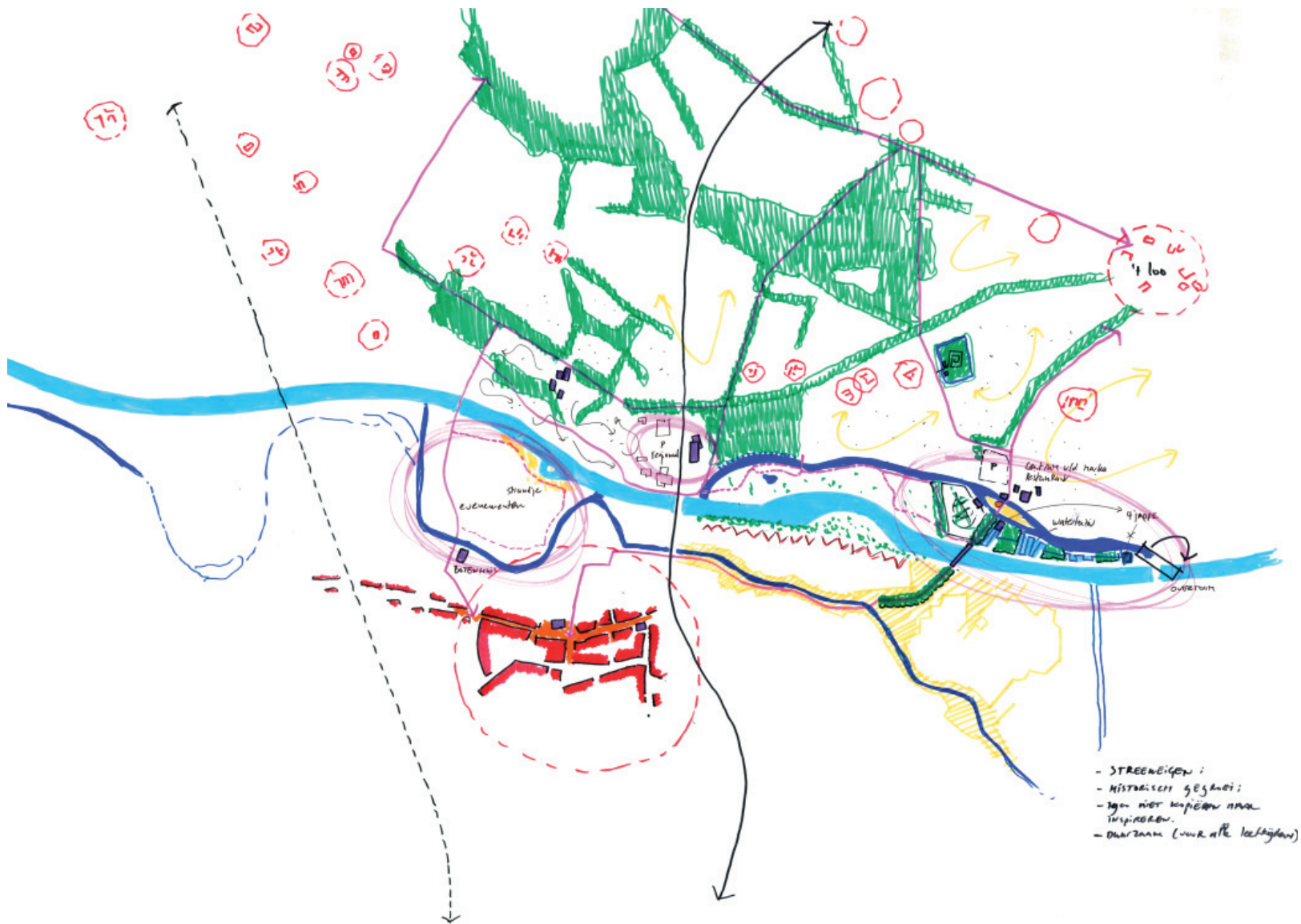
Cultuur

Het cultuurlandschap moet weer 'leesbaar' worden. Het contrast tussen de openheid van het stroomdal en de beslotenheid van de oude bouwlanden wordt versterkt. De oude akkers, deels voorzien van steilrandjes, worden langs de randen beplant met meidoornhagen en / of houtsingels.

In de kern van Eibergen wordt de zichtbare

oude loop van de Berkel gekoesterd. Ook de Ramsbeek krijgt haar oude loop terug, waardoor het water weer letterlijk door het dorp stroomt. Dit maakt het water weer beleefbaar en draagt bij aan de leefbaarheid in het dorp. Anno 1900 kende het landschap een grote dichtheid aan voetpaden. Vaak waren dit niet meer dan uitgesleten paadjes langs de randen van de akkers, belangrijke verbindingen tussen Eibergen en omliggende buurtschappen. Plan is om deze weer te herstellen, zodat Eibergen haar historische verbinding met het landschap versterkt. Hiertoe zullen een of twee voetgangersbruggen over de Berkel aangelegd worden.

De ambitieschets in groter verband

Historie

Historisch waardevolle objecten krijgen een nieuwe, eigentijdse functie. Deels door bestaande plekken te herwaarderen, deels door verdwenen historie weer zichtbaar te maken.

Oliemolen

Naast de Mallemsse Molen heeft ooit ook een oliemolen gestaan, voor de verwerking van oliehoudende zaken als kool- en lijnzaad. De olie werd vroeger gebruikt voor het bereiden van voedsel en als brandstof voor olielampjes. De oliemolen wordt herbouwd, mogelijk voorzien van een nieuw 'jasje'. Eigentijdse architectuur en materiaalgebruik gaan dan samen met een oude functie. De gewonnen olie kan gebruikt worden als biodiesel voor de machines van omliggende agrarische bedrijven, maar evengoed verkocht worden in een winkel met streekproducten.

Het Muldershuis

Het Muldershuis krijgt zijn functie voor de gemeenschap weer terug. In en om het Muldershuis is 's zomers ruimte voor kleinschalige theatervoorstellingen en muziekoptredens. De oevers van de sluis bieden hiervoor een podium, zoals dat ook vroeger gebruikelijk was.

De Jappe

Naast de kruidentuin, aan de andere kant van het pad, wordt de oude schipperswoning 'de Jappe' herbouwd. Hier kan men het leven van de vroegere Berkelschippers ervaren. De ruimte wordt ingericht als tentoonstellingsruimte.

GeMaVo

Aan de Twenteroute, de N18, ligt het oude fabrieksgebouw van de GeMaVo. Het gebouw kent een lange historie die teruggaat tot ver

in de 19e eeuw. Het in 1834 gebouwde complex was achtereenvolgens een calicotweverij voor de productie van katoenen en linnen stoffen, een cementfabriek, een leerlooierij en machinefabriek. In Eibergen en omstreken wordt het ook wel 'kastanjefabriek' genoemd, refererend aan de grote kastanjabomen die vroeger het terrein sierden. Het GeMaVo gebouw staat sinds 2004 leeg. Een nieuwe bestemming kan de positie van de GeMaVo als 'landmark' in het gebied versterken. Het idee is om de GeMaVo als gebouw in zijn waarde te laten en er een functie in onder te brengen die de streek eigenheid promoot. Gedacht wordt aan een talencentrum voor de in stand houding van het Saksisch dialect, een winkel voor streekproducten of een expositieruimte.

Hof te Mallem en erve Hofman

Aan Havezate Hof te Mallem herinnert slechts de om het hof aangelegde gracht, het huis is in de 18e eeuw gesloopt. Op de plek waar zich vroeger het huis bevond is momenteel een labyrint welke vrij te bezoeken is. Om de plek meer allure te geven is het idee genoemd om een poort te maken op de plek waar men de gracht overgaat.

Pal naast het oude hof ligt erve Hofman, een oud erf dat vroeger waarschijnlijk behoorde tot de bezittingen van het hof. Geopperd is om een van de oudste schuren op het erf de functie van schaapskooi te geven. Een plek waar de schapen of runderen die grazen op de laagte aan de Berkel hun stal hebben. De genoemde ideeën bieden kansen voor particuliere eigenaren om zelf invulling te geven aan hun eigendommen.

Toekomstig gebruik

Het toekomstig gebruik voorziet in een landschap waar de natuur, de cultuur en de historie versterkt beleefd worden. Ontwikkelingen spitsen zich toe op recreatie en toerisme in relatie tot de agrarische omgeving. Een belangrijk deel zal gericht zijn op een lokaal gedragen vrijetijdsbesteding die weliswaar mensen van buiten zal trekken, maar eveneens beperkt is in omvang.

Zonering

Het recreatief gebruik wordt gezoneerd. De Maat nabij de kern van Eibergen leent zich het best voor meer intensievere functies (reuring in het dorp), richting het buurtschap Mallem

en De Mallemsche Molen echter de meer extensievere functies (rust).

Fijnmazig netwerk van paden

Om al deze plekken met elkaar te verknopen, wordt ingezet op de ontwikkeling van een fijnmazig recreatief netwerk van wandel- en fietspaden. Oude paden worden hersteld en de Berkel kan op een extra plaats tussen wijk de Berkellanden en de Mallemsche Molen overgestoken worden. Verder is een voetgangerskruising onder de brug van de N18 nodig voor de oversteek van deze drukke 'Twenteroute'.

Waterspeeltuin

In het bosje tegenover de kruidentuin richting de oostelijke Berkelstuw wordt een waterspeeltuin ontwikkeld. De plek ligt als een eiland tussen twee stromen van de Berkel in. Deze kennen een peilverschil van wel enkele meters. Dit peilverschil is een prachtig middel om water in het park beleefbaar te maken en het onder natuurlijk verval te laten stromen. Een overtoom is onderdeel van de waterspeeltuin.

De plek behoudt een bosachtig karakter waarin open plekken gecreëerd worden. Het water stroomt door beide werelden. Het geheel krijgt een natuurlijke uitstraling en vormt een plek waar kinderen naar hartenlust kunnen spelen.

Uitkijktoren in Kruidentuin

Op het terrein van de Kruidentuin kan een uitkijktoren komen, van waaruit ver over de meanders van de Berkel gekeken kan worden. Door eventjes een hoger punt in te nemen ziet men verbanden en wordt het landschap pas echt leesbaar.

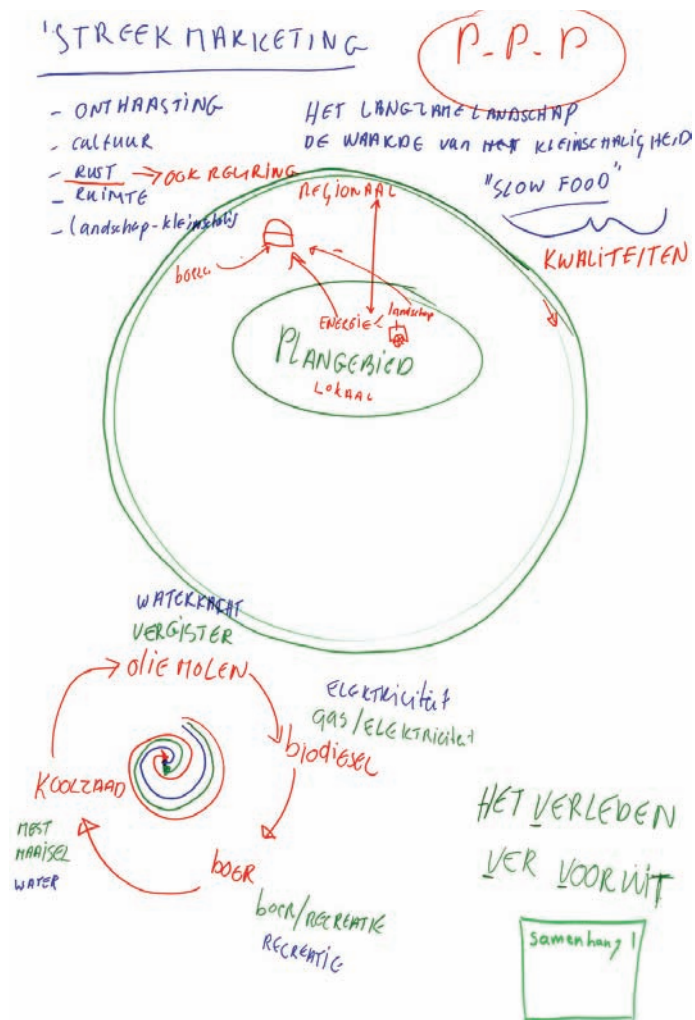

Kleinschalige landbouw

Op oude bouwlanden wordt kleinschalige landbouw bedreven. Op de akkers worden granen verbouwd die al sinds jaar en dag niet meer te zien zijn. De oogst wordt gemalen in de molen en verkocht in de winkel met streekproducten. De landbouwmachines worden aangedreven op olie die is verkregen met de oliemolen.

De vervaardiging van streekeigen producten komt tot stand in een gesloten kringloop van energie en grondstoffen. Het resultaat is bestemd voor zowel de lokale markt als de toeristische sector.

"Vroeger was het een stuk minder"

Stel je voor: het is een hete dag ergens in juni in het jaar 2030. Opa staat met zijn kleinzoon op de brug bij de watermolen.

Gerritje vraagt aan zijn opa: "Goh, hoe oud zijn die molens eigenlijk. Stonden die er vroeger wel?"

"Nou", zegt opa, "vroeger stond er maar één en zoals je ziet staan er nu twee."

"Maar waarom staat die tweede er dan?", vraagt Gerritje.

"Nou, die zorgt ervoor dat bij ons de lamp brandt. Vroeger ging dat heel anders, vroeger hadden we allemaal stroom van de NUON en nu hebben we dat allemaal zelf." Dat was in diezelfde tijd dat we hier nog al die files hadden. Toen waren ze ook bezig met de vraag waar de rondweg moest komen. Dat is toen niet door gegaan."

"Waarom dan niet?", vraagt Gerritje.

"Achteraf blijkt dat we die weg helemaal niet nodig hebben. We hebben alles zelf. Die andere molen die je daar ziet, is voor het meel. Het meel gaat naar alle bakkers hier in de omgeving en naar de GeMaVo, waar oma altijd de boodschappen doet. Vroeger, in mijn tijd, noemden we dat de GeMaVo, maar dat is nu de supermarkt. Alles wat daar te krijgen is, komt allemaal van hier. We maken het allemaal zelf: we hebben onze eigen wijn, door de druivenvelden hier in de buurt. We hebben eigen kaas, vlees en groenten."

Samen lopen ze een stukje verder naar de Berkel, waar opa op alle bootjes wijst:

"Kijk, die bootjes komen uit Zutphen. In mijn tijd kon je niet van Zutphen naar hier varen. Wow! Zie je hoeveel forel die man daar heeft gevangen? Ik kan me nog herinneren dat we helemaal geen forel hadden," vertelt opa.

"Och kijk! Daar komt weer een groep fietsers. Die hebben al een heel eind gefietst. Vanuit Duitsland zijn ze helemaal langs de Berkel op weg naar Zutphen. Dat kon vroeger ook niet."

Zo lopen ze een stukje verder over het wandelpad tussen de wuivende graanvelden op weg naar buurtschap 't Loo. Die velden zijn nodig om het meel te krijgen voor het brood. Opa slaakt een diepe zucht:

"Ach, vroeger jongen. Vroeger was het allemaal een stuk minder."

Peter Bergmans, *recreatiedeskundige*

De recreatieve kwaliteiten van het gebied komen in volle glorie naar boven.

Het plan is een lokale invulling van het regionale gebied de Berkel.

Het regionale verband staat goed in de plannen beschreven.

Focus op degenen voor wie de plannen gemaakt worden, namelijk de eigen bewoners.

Het gebied biedt ook kansen voor recreanten van verder weg.

Alle doelgroepen komen in het plan goed aan bod.

In het plan zijn geen grote economische functies opgenomen die de ontwikkelingen (financieel) kunnen dragen. Dit betekent een grote uitdaging om nog andere mogelijkheden te vinden die als financiële drager voor de plannen kunnen dienen.

Mario Maessen, *ecoloog*

Het gebied heeft de vorm van een schoen. De eerste stap is gezet.

Het lage gebied wordt beheerd als een open gebied. Dit moet behouden worden.

Het gebied is een goede habitat voor de ijsvogel. Het plan biedt een groter leefgebied voor de vogel en in de winter zijn er ijsvrije plaatsen.

De watertuin ligt hoog, er is dus continu water.

Het gebied kent vochtige graslanden en broekbossen, goed voor een karakteristieke biodiversiteit.

Door de kleinschaligheid ontstaan er akkerkruiden.

De botanische biodiversiteit is hoog.

De natuurwaarde gaat vooruit.

Jan Willem Bolderdijk,
communitydeskundige

Deze bijzondere vorm van zelfbestuur is een unieke selling point.

Er wacht een grote uitdaging, namelijk hoe verkoop je het plan aan de bevolking?

Maar ook hoe geef je het gebied terug aan de bewoners?

Het is goed dat met dit initiatief beslissingen worden teruggelegd bij de bewoners.

Het gebied is uniek, dit kan meer worden benadrukt. Een rode draad in het landschap is daarbij essentieel.

Om de ambitieschets voor de Marke Mallem uit te werken tot een plan wat uiteindelijk leidt tot een voor Nederland unieke, moderne Marke zal de initiatiefgroep en de toekomstige stichting Marke Mallem een aantal stappen moeten ondernemen. De kunst is om het enthousiasme en de betrokkenheid onder de deelnemers ook na de Charrette vast te houden. Dit betekent dat de betrokkenen in het gebied voortdurend geïnformeerd moeten worden. Hiertoe is onder andere de website www.MarkeMallem.nl opgezet. Het Charretteboekje komt op de site, persberichten krijgen een plaats en de voortgang van het initiatief is hier te volgen. Het ondernemen van activiteiten en deze ook doelgericht communiceren is belangrijk om het commitment en enthousiasme onder de betrokkenen te behouden en te versterken.

Voor het vervolg is een aantal activiteiten gedefinieerd:

- Het opstellen van een businessplan
- Het opstellen van een communicatieplan
- Het treffen van voorbereidingen voor de statuten van de stichting Marke Mallem
- Het verspreiden van het Charretteboekje
- Het organiseren van een Marke-landdag
- Het presenteren van het businessplan
- De formele oprichting van de stichting Marke Mallem
- Een open dag voor de bevolking van Eibergen
- Het tekenen van de overeenkomst met de gemeente en het waterschap

Het moet "opmErkelijk" zijn.

Dus mijn
spelling is
erbermelijk?

herman ouzen 70

Een duurzame parel langs de Berkel: dat is de toekomst voor de Marke Mallem. De Berkel, de levensader van het gebied, zorgde jarenlang voor beweging in het landschap. Stromend water, varende Berkelzompen en kleinschalige agrarische activiteit langs de rivier maakten het landschap stromend, zij het met gepaste traagheid. De traagheid en kleinschaligheid van het landschap is een kracht die niet verloren moet gaan. De openheid van het totale landschap maar ook de geslotenheid van Mallem zelf blijft behouden. De beweging in het landschap mag terugkomen, zonder de rust te verstoren. Een ontwikkeling van het gebied in een gepast tempo en op gepaste schaal draagt hieraan bij. Het gebied is een plaats waar de historie van plek en streek zichtbaar zijn, maar waar ook ruimte is voor hedendaagse duurzaamheid. Het ontwikkelen van de Marke Mallem door te luisteren naar het landschap en de omgeving is hier op zijn plaats, met als doel het gebied weer herkenbaar, zichtbaar en beleefbaar te maken.

Natuur, cultuur en historie zijn benoemd als belangrijke waarden in het gebied. Deze waarden blijven behouden. De natuurlijke inrichting van de Berkel zorgt voor het behoud van de ecologische waarden en een hoge biodiversiteit, met de ijsvogel als paradepaardje. Een kleinschalig fiets- en wandelnetwerk, gebaseerd op de historische routes in het gebied, maken dat de natuur beleefd kan worden. Een waterspeeltuin maakt water en natuur beleefbaar voor de volgende generatie.

De cultuurwaarden in het gebied gaan verder dan de Marke Mallem alleen. Er is ruimte voor traditionele en streekeigen gewassen op de oude akkers omringd door de hagen van wel eer. Oude wandelpaden brengen de verbinding

tussen Eibergen en het omliggende landschap terug. Streekeigenheid komt terug in het Nedersaksisch talencentrum, de verkoop van streekproducten en de expositie van kunst uit de streek in de GeMaVo-fabriek. De fabriek wordt hiermee de toegangspoort tot de marke én de streek.

Aanwezige of ooit aanwezige historische objecten worden weer onderdeel van het geheel. De oliemolen wordt in nieuwe stijl herbouwd en is een bron van duurzame energie. De Jappe laat het leven van de Berkelschippers zien en de GeMaVo verschaft toegang tot de streek. Een schaapskooi brengt een natuurlijke beheervorm terug in het gebied. De kruidentuin behoudt zijn functie, wellicht met een uitkijkplaats. In en om het Muldershuis is gelegenheid voor passende muziek en theater en in het huis heeft het bestuur van de marke weer zitting.

De bewoners van het gebied zijn enthousiast over de Marke Mallem. Ideeën te over om de oude 'boermarke' nieuw leven in te blazen en het beheer in hedendaagse markevorm op te pakken. Het enthousiasme is door de Berkelschippers eerder getoond bij het doen herleven van de Berkelvaart. Dit blijkt een belangrijke inspiratiebron voor de Marke Mallem. Het vasthouden van dit enthousiasme en betrokkenheid is een belangrijke stap in het vervolgproces. Een overkoepelende organisatievorm waarin alle belangen tot hun recht komen draagt hieraan bij. Zorgdragen voor voortgang, deze voortgang communiceren en bewoners voortdurend betrekken is een belangrijke taak. Dit maakt dat het enthousiasme voor de Marke Mallem zich verder zal verspreiden en uiteindelijk resulteert in een **markelijke marke** in Nederland.

1	Leo van Dijk	Vrienden van Mallemsse Molens
2	Wilfried Klein Gunnewiek	Vereniging Agrarisch Natuurbeheer
3	Herbert te Velthuis	Vereniging Agrarisch Natuurbeheer
4	Wim Mogenzomp	Berkelschippers
5	Harry Roelink	Berkelschippers
6	Mente Raven	Kruidenhof
7	Maartje Godijn	Kruidenhof
8	Jan Ribbers	3e Berkelcompagnie
9	Jan Antink	Historische Kring Eibergen
10	Jacqueline Collou	IVN
11	Fons Borkink	Bewoner
12	Hans te Raa	Buurtvereniging 't Loo
13	Herman Geessink	Buurtvereniging 't Loo
14	Bennie te Vaarwerk	Historicus
15	Joke Klumper	Bewoner
16	Gerrit Nijenhuis	Kruidenhof
17	Gesien Schuur	Eibergen in Verband
18	Jansje van Dijk	Historische Kring Eibergen
19	Peter Schrijver	Waterschap Rijn en IJssel
20	Jan Willemink	Waterschap Rijn en IJssel
21	Johan Vennevertloo	Gemeente Berkelland
22	Tonni Wormgoor	Initiatiefgroep Marke Mallem
23	Hennie Alferink	Initiatiefgroep Marke Mallem
24	Gerard Roos	Initiatiefgroep Marke Mallem
25	Alfred te Pas	Initiatiefgroep Marke Mallem
26	Peter Hoes	Initiatiefgroep Marke Mallem
27	Martin Verbeek	Initiatiefgroep Marke Mallem
28	Bjartur Swart	Lab REM/Grontmij
29	Erik Luyendijk	Lab REM/Grontmij
30	Klaas-Jan Noorman	Lab REM/ProDo
31	Martijn Franssen	Lab REM/Bosch Slabbers
32	Wijnand Bouw	Lab REM/Bosch Slabbers
33	Mario Maessen	Grontmij
34	Peter Bergmans	Grontmij
35	Jan Willem Bolderdijk	Rijksuniversiteit Groningen
36	Madelon van den Ham	Hogeschool Windesheim
37	Rosan Kuipers	Hogeschool Windesheim
38	Herman Roozen	Herman Roozen tekst en tekeningen

lab R+E+M

laboratorium voor ruimte energie en milieu

Bosch Slabbers landschapsarchitecten
KNN
Grontmij

delen de overtuiging dat een duurzaam gebruik van energie, een aantrekkelijke functionele ruimte en een leefbaar milieu onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Samen staan zij voor het Laboratorium voor Ruimte, Energie en Milieu.

Met dit laboratorium willen zij partner zijn in het bereiken van slimme, samenhangende en duurzame oplossingen voor stedelijke en landschappelijke opgaven.

a: **Werfstraat 5**
9712 VN Groningen
t: **050 3175554**
f: **050 3175559**
e: **info@labREM.nl**
w: **www.labREM.nl**